

Кириченко Т.С., к.ю.н.,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ДО ПИТАННЯ «ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ» В РАМКАХ ПІДПИСАННЯ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

На сьогодні науковці, на мій погляд, не приділяють достатньо уваги проблематиці гендерного насильства, в рамках цивільно-правового дослідження, тому дана тема потребує більш глибокого аналізу, вона обов'язково повинна стати об'єктом досліджень у галузі цивільного права. Даний етап реформування цивільного законодавства Україні вимагає дедалі більш глибокого наукового аналізу теоретичних і практичних аспектів впровадження теми охорони, захисту та профілактики насильства. Особливу увагу необхідно приділити проблемі гендерного насильства.

Під гендерним насильством розуміється насильство, яке чинять особи, це можуть бути чоловіки, а можуть і жінки. Переважно в літературі вважається більш агресивними чоловіки. Вони здебільшого стикаються з агресією у війнах, розбоях, вуличному насильстві тощо. Але чоловіки не завжди є агресорами, вони можуть бути і жертвами насильницької поведінки. Проте все ж таки здебільшого жінки потерпають від насильства більше, ніж чоловіки.

Проблема домашнього насилля в Україні з кожним роком стає все актуальнішою. Дійсно, якщо проаналізувати з точки зору суспільного життя, то тому є багато причин. Перша – це світова економічна криза, яка певним чином торкнулася і України – це безробіття, скорочення робочих місць, та багато інших проблем. Друге – це пандемія, яка забрала життя дуже багатьох людей, понад 5 мільйонів [1]. Карантинні обмеження дуже вплинули на життя людей, припинили роботу підприємства, навчальні заклади. А тепер іще й війна.

Наша держава багато років виборює своє право бути Європейською країною, і головне в цьому напрямку – закони повинні працювати. Право повинно охороняти та захищати Особистість. В цьому напрямку зроблено чимало: у 2001 році прийнятий закон «Про попередження насильства в сім'ї», у 2001 році Україна визнала необхідність боротьби з насильством у сім'ї на найвищому рівні, та, як наслідок, відповідно до якого насильство в сім'ї означало «будь-які умисні дії фізичного, психологічного, сексуального чи економічного характеру, які вчиняються між членами сім'ї, порушують охоронювані права і свободи члена сім'ї як людини та

громадянина і спричиняють йому моральну, фізичну чи психічну шкоду» [2]. Тобто визначення поняття «наси́льство в сім'ї» розкриває його через вчинення активних дій, з чим неможливо погодитися, бо насильство може вчинятися і шляхом бездіяльності.

У 2011 році Україна підписала Конвенцію Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством (ще її називають Стамбульською конвенцією), Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII; Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 року № 3460-VI; Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII; Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV; Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації» від 14 березня 2018 року № 2334-VIII; Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII; Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III. Законодавство детально описує традиційні форми насильства. Разом із тим насилля характеризується дуалістичною природою воно проявляє себе у психологічному сенсі, особливо у побутових стосунках. Це може бути як ретельну увагу до жертви, так і ігнорування, що призводить до психологічного руйнування особистості.

У червні 2022 року відбулася дуже важлива подія - ратифікація Верховною Радою Стамбульської конвенції. Наслідком чому є обов'язкове приведення чинного національного законодавства у відповідність з вимогами цього правового акту. Це означає, що необхідно дуже багато зробити щодо переробок та теоретичних досліджень законодавства.

Стамбульська конвенція, можна сказати, є першим юридичним документом у Європі, а також комплексним міжнародним документом щодо правового регулювання у сфері профілактики та боротьби з насильством, особливо щодо жінок. Дана Конвенція містить цілу низку визначень, а саме: «наси́льство стосовно жінок» «наси́льство стосовно жінок за гендерною ознакою», «домашнє насильство». Щодо визначення домашнього насильства, то воно за цією конвенцією трактується як «всі акти фізичного, психологічного, економічного або сексуального насильства, які відбуваються в межах сім'ї чи в межах місця проживання, між колишніми або теперішніми членами подружжям або партнерами, не зважаючи на проживання правопорушника разом із жертвою» [3].

Генеральна Асамблея ООН проголосила 25 листопада 1999 року Міжнародним днем боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок. В резолюції сказано, що усім урядам, міжнародним і неурядовим організаціям проводити в цей день заходи, спрямовані на привернення уваги громадськості до цієї проблеми. ООН зазначає, що жінки і дівчатка піддаються насильству, як у мирний час, так і під час збройних конфліктів.

Генеральна Асамблея ООН рекомендувала урядам усіх країн засудити насильство щодо жінок та приступити до його ліквідації, пропозиції були щодо встановлення в законодавстві санкцій за вчинення злочинів щодо жінок, а також реалізації відповідних заходів, які орієнтовані на запобігання і захист жінок від злочинних посягань та ін. [4] 02 лютого 1996 року Комісія ООН з прав людини ухвалила Модельний закон ООН про домашнє насильство, відповідно до якого запропоновано розглядати під «наси́льством в сім'ї» будь-які «наси́льницькі дії».

Робота над усуненням в законодавстві неузгодженостей та ефективної боротьби з домашнім насильством 07 січня 2018 року введено в дію Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року, який регламентує термін «домашнє насильство» як «діяння (дії або бездіяльність) фізичного, психологічного, економічного, сексуального насильства, що відбуваються у сім'ї або в межах місця проживання, або між подружжям (колишнім чи теперішнім), родичами, іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, не перебуваючи у шлюбі між собою чи у родинних відносинах, незалежно від факту проживання кривдника разом із постраждалою особою, а також погрози вчинення таких діянь» [5].

Ми бачимо розбіжності у трактуванні деяких визначень – у Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» визначались як «наси́льство в сім'ї», а у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вже іменуються як «домашнє насильство». Закріплення визначення «домашнє насильство» знаходимо також у процесуальному законодавстві, яким регулюється адміністративна та кримінальна відповідальність за його вчинення.

Сімейним кодексом України (далі – СК України) пропагується принцип добровільності шлюбу, водночас у статті 110 цього Кодексу встановлено, що «позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та до одного року після народження дитини» [6]. На мій погляд наступне обмеження призводить до порушення прав осіб, постраждалих від домашнього насильства, за допомогою впливу нормативно-правових засобів оскільки не дає можливості припинити шлюб навіть тоді, коли вагітна або жінка, яка має

дитину віком до одного року, зазнає домашнього насильства від свого чоловіка.

Після проведеного аналізу нормативних актів та юридичної літератури, пропоную наступне визначення гендерного насильства – це будь-яке діяльність чи поведінка, що призначена для підтримання переваги однієї сторони над іншою залежно від гендерного статусу. Це може бути підтримуване фізичним насильством, психічним насильством, сексуальним насильством, економічним насильством, стереотипною поведінкою.

Література

1. COVID-19 has killed 5 million people – and the pandemic is far from over. Science (англ.). 1 листопада 2021. Архів оригіналу за 1 грудня 2021. Процитовано 7 листопада 2021.

2. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листопада 2001 р. № 2789-III. URL: <http://surl.li/clina>.

3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: <http://surl.li/bfccq/>.

4. Перунова О.С. Гендерно зумовлене насильство як одне із ключових порушень прав людини. Збірник тез круглого столу, присвяченого 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 грудня 2019 р.). Київ: ДНДІ МВС України, 2020. 218 с.

5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/paran67#n67>.

6. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. URL: <http://surl.li/oczd>.

УДК 349.2(043.2)

Кметик Х.В., к.ю.н.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПАТРОНАТ НАД ДІТЬМИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА ФОРМА ВЛАШТУВАННЯ ДИТИНИ

На сьогодні в Україні першочерговим завданням діяльності щодо захисту прав та допомоги дітям є створення умов для збереження сім'ї для дитини. Так як благополучний розвиток дитини ніяк не можна уявити поза сім'єю, батьки повинні уміти створювати атмосферу щастя, любові та порозуміння в сімейному середовищі. Саме це є ключовим положенням у Конвенції ООН про права дитини, що підкреслює важливість побудови системи соціальної підтримки таким чином, щоб гарантувати, поміж